

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА КАДРІВ ОРГАНІВ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьомін С. В., Комашко В. В., Шамара О. В.

ВСТУП

Запропоноване дослідження покликане продовжити, розпочату у попередніх наших публікаціях, наукову дискусію щодо шляхів удосконалення освіти кадрів органів правосуддя України, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації прокурорів, суддів, адвокатів, працівників апаратів судів тощо. А також напрямів модернізації діяльності спеціальних навчальних закладів, які готують зазначені категорії правників. Наша наукова розвідка проводилася в рамках реалізації Дорожньої карти з питань верховенства права «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС»¹, у контексті організації діяльності єдиного навчального закладу Національної школи правосуддя України зі здійснення спеціальної підготовки прокурорів та суддів, а також підвищення кваліфікації адвокатів, прокурорів та суддів^{2,3}.

Відповідно до чинного Законодавства України, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в нашій державі або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії (загрози нападу), небезпеки державній незалежності, територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади (органам місцевого самоврядування) повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, а також тимчасове, зумовлене загрозою,

¹ Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до ЄС за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС». Розпорядження КМУ від 14.05.2025 № 475-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.10.2025).

² Shamara O., Komashko V. The unified state institution for advanced training of the justice system of Ukraine. Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences : Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference, Cambridge, March 29, 2024. С. 121 - 127.

³ Shamara O. Special training of personnel and advanced training of the system of justice bodies of Ukraine, through the prism of the construction and functioning of the military justice system of Ukraine. *Law & Society. Scientific journal*. Vol. 9 (2024). С. 236–241.

обмеження конституційних прав і свобод людини, громадянина та юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень⁴.

Упродовж сучасного етапу українського державотворення, воєнний стан уперше було введено Указом Президента України від 26 листопада 2018 року у відповідь на інцидент, що стався у Керченській протоці. Він запроваджувався у 10 областях і територіальному морі України «з метою посилення оборони України на фоні зростаючої агресивності з боку росії»⁵. Із початком повномасштабної збройної агресії проти України, 24 лютого 2022 року було введено воєнний стан та оголошено загальну мобілізацію протягом 90 діб⁶. Із того часу воєнний стан в нашій країні продовжувався вже 17 разів.

Органи правосуддя України в умовах введення правового режиму воєнного стану, незважаючи на загрози та небезпеку, зобов'язані функціонувати. Їхня життєдіяльність задля забезпечення національних інтересів має бути максимально цілеспрямованою, раціональною, безперервною і такою, що відповідає нагальним викликам сьогодення. Конституцією України не передбачено передачу повноважень органів правосуддя іншим особам чи державним органам.

Згідно Конституції України, у нашій державі виключно суди здійснюють правосуддя, тому делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються⁷. Створення надзвичайних та особливих судів в Україні не допускається⁸, а військових – наразі не передбачено. Отже, органи правосуддя, навіть в умовах воєнного стану, є незамінним механізмом у системі функціонування державної влади в Україні. Їхня роль та місце навпаки зростають, беручи до уваги загальне ускладнення криміногенної ситуації, поширення злочинів у воєнній сфері, зокрема колабораціонізм та дезертирство.

Система судоустрою України, навіть у період дії воєнного стану, має функціонувати безперервно і державним захистом повинні

⁴ Воєнний стан. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. кол. : Ю. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998 - 2004. ISBN 966-7492-00-1.

⁵ Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 48, ст. 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2630-19#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

⁶ Указ Президента України від 24.02.22 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 26.10.2025).

⁷ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. Частина 1, 2 статті 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

⁸ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. Частина 6 статті 124. (дата звернення: 26.10.2025).

забезпечуватися і гарантуватися права та свободи людини і громадянина, які закріплені і гарантовані Конституцією України. Це насамперед, право кожного на судовий захист, право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб⁹. Гарантія судового захисту конституційних прав і свобод громадян в умовах дії воєнного стану має не лише імперативний, а й абсолютний характер¹⁰.

Беручи до уваги те, що конституційне право кожного громадянина на судовий захист є непорушним і має бути забезпечено державою, навіть в умовах воєнного чи іншого надзвичайного стану, особливої актуальності набувають питання: які процесуальні форми здійснення правосуддя є допустимими в таких умовах; які умови роботи суду можна вважати належними для здійснення правосуддя в період дії воєнного стану; як оптимізувати роботу суду та суддів, працівників апарату суду задля забезпечення безпеки усіх учасників судового процесу. І що найголовніше – як навчити суди ефективно працювати в умовах війни, як забезпечити професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації суддів, а також працівників апарату суду в умовах правового режиму воєнного стану.

1. Аналіз стану дослідженості проблеми професійної підготовки кадрів органів правосуддя в Україні

Необхідною умовою задля досягнення стратегічної мети удосконалення служби суддів та функціонування апарату суду в Україні, особливо в умовах воєнного стану, є суттєве підвищення рівня їхньої кваліфікації та компетентності відповідно до викликів сьогодення. Це є визначальною умовою задля забезпечення справедливого та об'єктивного відправлення правосуддя та прийняття правосудних судових рішень. Нині, частково, це завдання вирішується шляхом удосконалення положень відповідних законодавчих актів. Однак, поряд із цим, існує гостра потреба у провадженні комплексної роботи із суддівському кадрами, удосконаленні первинного відбору кандидатів на посаду судді та якісної трансформації усієї системи вищої юридичної освіти майбутніх суддів. Водночас, чинне Законодавство України містить цілу низку прогалин та недоліків у цій сфері, що у свою чергу викликає необхідність щодо його удосконалення.

⁹ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. Частина 1, 2 статті 55. (дата звернення: 26.10.2025).

¹⁰ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. Частина 2 статті 64. (дата звернення: 26.10.2025).

Актуальність теми дослідження наочно підтверджується загальною недостатньою кількістю наукових робіт, присвячених проблемі підвищення рівня кваліфікаційної підготовки та компетентності суддів в Україні, що у поєднанні з необхідністю вивчення цієї проблеми саме в умовах воєнного стану і обумовлює важливість та своєчасність нашої наукової розвідки.

Науковим базисом піднятої проблематики виступили: чинне Законодавство України, праці вітчизняних вчених-правознавців, які досліджували питання організації діяльності навчальних закладів у сфері спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації суддів, прокурорів та адвокатів, а також європейський досвід у цій сфері. Нами було проаналізовано та розвинуто ідеї, викладені у працях таких знаних вітчизняних правників, як: А. Моносян, О. Сафонова, І. Козьякова, С. Подкопаєва, П. Васильєва, Ю. Ірхін, Я. Шехавцова, Д. Шпенова та інших. Окремі аспекти проблем, пов'язаних із підвищенням рівня кваліфікації суддів та шляхи вдосконалення Законодавства України у цій сфері свого часу досліджували такі вчені, як: Г. Барабаш, В. Городовенко, Ю. Грошевий, Н. Гураленко, Л. Москович, О. Черновський та інші. Однак, роботи, які б були присвячено саме проблемі підвищення кваліфікації у системі органів правосуддя України в умовах правового режиму воєнного стану – практично відсутні.

За висновками вітчизняних учених у галузі права, в Україні вже не один рік поспіль гостро постає, і особливо актуалізувалася у зв'язку з війною, проблема недостатнього рівня кваліфікації та компетентності суддів. При цьому, згідно Законодавства України, підвищення цього рівня має відбуватися за такими напрямками:

- удосконалення, розширення та тлумачення змісту кваліфікаційних вимог до кандидата на посаду судді, в тому числі вимог щодо морально-етичних якостей;
- трансформація фахової вищої юридичної освіти для майбутніх суддів;
- підвищення рівня професійної культури та правосвідомості суддів;
- удосконалення програми та визначення періодичності підвищення кваліфікації професійних суддів;
- розвиток, накопичення та удосконалення застосування практичного суддівського досвіду;
- запровадження обов'язкової атестації суддів¹¹.

¹¹ Закон України «Про судоустрій і статус суддів». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print> (дата звернення: 26.10.2025).

Перший напрям передбачає законодавче закріплення вичерпного переліку кваліфікаційних вимог щодо кандидата на посаду судді (зокрема щодо його морально-етичних якостей). Проведений аналіз показує, що визначені в чинному Законодавстві України такі вимоги не повністю відповідають принципам вичерпності та самодостатності. Такий висновок зумовлюється тим, у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» бракує статті в якій би комплексно було визначено кваліфікаційні вимоги щодо кандидата на посаду судді з урахуванням міжнародних стандартів, відсутній дієвий механізм перевірки таких вимог. Цілком логічно, що подальша робота щодо удосконалення Законодавства України стосовно запровадження дієвого механізму добору кандидатів на посаду судді має здійснюватися за напрямом розробки вичерпного переліку кваліфікаційних вимог до кандидата на посаду судді, а також механізму перевірки його рівня правової культури та правосвідомості, а також морально-етичних особистісних якостей.

У фаховій літературі справедливо зазначається, що професійна діяльність судді передбачає два рівно важливі компоненти: юридичну грамотність та психологічну компетентність. Тому, окрім загальних кваліфікаційних вимог щодо громадянства, освіти та стажу роботи – необхідно визначити вимоги щодо психологічної компетентності, або психологічної готовності. При цьому, такі вимоги мають бути визначено на законодавчому рівні¹².

Так, Ю.Б. Ірхін зазначає, що функціональне дослідження показує, що професійний суддя має вирізнятися високими моральними якостями та прагненням до справедливості. Задля зручності перевірки кандидата на посаду судді на предмет його відповідності вимогам щодо рівня морально-етичних та особистих якостей, останні доцільно умовно поділити на такі групи: моральні якості; етичні вимоги до поведінки; інтелектуальні здібності; комунікативні вміння; технічні навички; організаторські здібності¹³.

Саме система цих якостей і складає психологічну професіограму судді, тобто повний опис особливостей професії судді, що розкриває зміст його професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною.

Розглядаючи систему моральних якостей судді (кандидата на цю посаду), поділяємо думку Ю. Ірхіна, що при доборі кандидатів на цю посаду слід виключити можливість доступу до посади судді осіб, яким

¹² Черновський О.К. Психологічна компетентність судді у практичній діяльності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 2 (6). С. 16.

¹³ Ірхін Ю.Б. Психологічні засади професійного відбору суддів України. *Слово Національної школи суддів України*. 2014. № 1 (16). С. 33.

притаманні негативні особистісні та морально-етичні якості, такі як: зарозумілість, пихатість, грубість, жорстокість, недбалість, некомунікабельність, низький рівень інтелекту та культури, схильність до стереотипного мислення, нездатність до ясного викладення усної мови і письмових текстів, корислива орієнтація на престижне становище судді¹⁴.

Цілком слушною вбачається пропозиція українських правників, що вимоги до моральних якостей судді необхідно закріпити в Кодексі суддівської етики, який пропонується перейменувати на Кодекс морально-етичних вимог до судді. До таких якостей, зокрема, слід віднести наступні:

- добродіяльність, тобто розважливе й помірковане ставлення до інших осіб, недопущення образливих або таких що принижують честь та гідність особи, дій та висловів;

- справедливість, яка передбачає наявність внутрішнього відчуття, особистого переконання та природної потреби в збереженні рівноваги між правами та обов'язками кожного члена суспільства, а також усвідомлення їхньої рівності;

- чесність – тобто відкритий та розумний прояв своїх дійсних намірів, збереження власної гідності та достоїнства у взаємовідносинах з іншими особами;

- невідкупність, що передбачає таку поведінку особи, яка відкидає будь-яку можливість неправомірного впливу на неї із корисливих мотивів та яка не допускає провокацію хабарництва та хабарництва;

- толерантність – тобто доброзичливе та розумне ставлення до інших осіб, усвідомлення індивідуальності кожної людини¹⁵.

Наступною складовою особистісних якостей судді (кандидата на цю посаду) є вимоги щодо етичності його поведінки. Зазначені вимоги достатньо викладені у Кодексі суддівської етики (вимоги до поведінки судді під час здійснення правосуддя, вимоги до позасудової поведінки тощо¹⁶), необхідно лише конкретизувати методику їхньої перевірки.

Інтелектуальні здібності судді (кандидата на цю посаду) безумовно повинні бути, принаймні, вищі за середній інтелектуальний рівень громадян по країні. Не викликає сумнівів, що інтелектуальна складова

¹⁴ Ірхін Ю.Б. Психологічні засади професійного відбору суддів України. *Слово Національної школи суддів України*. 2014. № 1 (16). С. 36.

¹⁵ Шпеню Д.Ю. Шляхи підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів в Україні. *Форум права*. 2017. № 1. С. 205–211. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/adfdd591-3c2d-4de5-b6ad-e01d3b3a31c4/content> (дата звернення: 25.10.2025).

¹⁶ XI (черговий) з'їзд суддів України. Рішення від 22.02.2013 «Про затвердження Кодексу суддівської етики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

особистості судді відіграє важливу роль на усіх етапах відправлення судочинства, починаючи з прийняття заяви про відкриття провадження і закінчуючи винесенням судового вироку. На кожному етапі виправлення правосуддя судді доводиться приймати обмірковані й зважені рішення. Безперечно, без належного рівня інтелекту цього домогтись не можливо. Тому, окреслення вимог щодо необхідного рівня інтелекту кандидата на посаду судді – є об'єктивною необхідністю.

Визначаючи граничні параметри щодо комунікативних вмінь та навичок кандидата на посаду судді, О.К. Черновський підкреслює, що необхідність управляти діалогом, розв'язувати конфлікти, розблокувати емоційні ситуації під час судового розгляду, усвідомлювати та коригувати власний психоемоційний стан, а також корегувати атмосферу у залі суду – пред'являє високі вимоги не тільки до спеціальних компетенцій судді, але й до психоемоційних здібностей¹⁷.

На його думку, до комунікативних навичків та вмінь судді (кандидата на посаду) повинно належати: чітко поставлена мова, вміння лаконічно та освідчено викладати власні думки, виокремлювати головне; високий рівень соціального інтелекту, а саме вміння розуміти невербальну мову, емоції співрозмовника, бачити невербальні ознаки правдивості (неправдивості) тощо; вміння встановлювати контакт під час розмови тощо.

До технічних навичків кандидатів на посаду судді слід віднести: грамотне письмо; вміння правильно складати процесуальні судові документи; знання бюрократичних процедур тощо. Технічні навички є невід'ємною складовою професійної компетентності судді, оскільки здебільшого докази надходять до суду у документарній формі, і суддя має власноруч оцінити відповідність форми документа законодавчим нормам.

Організаторськими здібностями судді (кандидата на посаду) виступають вміння самостійно організовувати власну діяльність, розподіляти свій робочий час, а також керувати роботою своїх помічників, секретаря судового засідання тощо.

Ще однією проблемою, що постає на шляху формування високопрофесійного суддівського корпусу, є питання щодо методики оцінки у суддів відповідних якостей. Так, Ю.Б. Ірхін зазначає, що психологічне вивчення особистості кандидата на посаду судді не є єдиною безумовною самоціллю. Його основне завдання полягає у виявленні та оцінці реальних і потенційних можливостей людини задія її оптимального використання у судовій діяльності. Саме тому

¹⁷ Черновський О. К. Психологічна компетентність судді у практичній діяльності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 2 (6). С. 14.

вимоги та умови конкретної діяльності є основними факторами, що зумовлюють спрямованість процесу вивчення людини. На думку дослідника, важливою умовою підвищення ефективності професійної діяльності суддів є психологічна діагностика і розвиток низки моральних якостей, які повинен уособлювати в собі суддя¹⁸.

Заслуговує на підтримку ініціатива вітчизняних правників щодо розробки й запровадження «Методики перевірки рівня особистих та морально-етичних якостей кандидата на посаду судді». У цій методиці, крім набору психологічних тестів та визначення порядку їхнього проведення, необхідно чітко регламентувати такий спосіб формування комісії з проведення психологічного тестування кандидатів на посади суддів, який би виключав можливість допуску до її складу непрофесійних (нефахових, далеких від юриспруденції) психологів. Слід чітко визначити вимоги до членів такої комісії, а також заздалегідь сформулювати шкалу психологічних якостей кандидата на посаду судді, в межах якої він вважатиметься таким, що володіє достатнім їхнім рівнем. Це необхідно задля того, щоб виключити суб'єктивізм членів комісії щодо прийняття рішень про відповідність кандидата на посаду судді.

2. Шляхи підвищення рівня професійної підготовки суддівського корпусу та працівників апарату суду в Україні під час воєнного стану

Один із напрямів забезпечення підвищення рівня кваліфікації суддів – це реформа вищої фахової освіти для майбутніх суддів, запровадження їхнього навчання у спеціальних відомчих вищих навчальних закладах. В. Кулаков, даючи оцінку відомчій освіті, прийшов до висновку, що відомчий заклад має низку відчутних переваг порівняно з освітніми закладами Міністерства освіти і науки України, що дає йому реальну можливість навчати фахівців, краще підготовлених до практичної діяльності, зокрема: завдяки підконтрольності навчального закладу своєму відомству; можливості швидкого коригування навчальних програм у зв'язку зі зміною завдань; більш тісному зв'язку між замовником і навчальним закладом; повнішому фінансовому забезпеченню; плановому кадровому забезпеченню викладацьким складом тощо¹⁹.

¹⁸ Ірхін Ю. Б. Психологічні засади професійного відбору суддів України. *Слово Національної школи суддів України*. 2014. № 1 (6). С. 29–37.

¹⁹ Актуальні проблеми проф. підготовки суддів, прокурорів та працівників правоохоронних органів : зб. мат-ів між-ної наук.-практ. конф. (Київ, 23.04.09). К. : Генеральна прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України, 2009. 80 с.

Не викликає сумнівів, що найбільш ефективною у цьому плані буде започаткування державної системи відомчих навчальних закладів в судовій системі, спеціально призначених задля підготовки суддів та інших професійних кадрів для органів правосуддя України.

На нашу думку, слід погодитись з позицією В.В. Городовенка, який переконаний, що для того, щоб захистити установи, які займаються підготовкою суддів, від зовнішнього впливу, необхідно повноваження з призначення їх керівників та викладачів покласти на суддівський чи інший незалежний орган, який відповідає за організацію і контроль такої підготовки²⁰. Саме таку рекомендацію і було підготовлено Радою Європейських суддів у Міжнародному документі від 17 листопада 2010 року № (2010)12²¹.

Ми поділяємо думку вітчизняних викладачів в галузі права, що у системі відомчих вищих навчальних закладів доцільно створити факультети задля підготовка суддів для кожного спеціалізованого суду (адміністративного, господарського) та суддів з розгляду цивільних, кримінальних справ тощо. Крім вивчення різних галузей права і глибинного вивчення тих галузей, в яких буде спеціалізуватися майбутній суддя, його необхідно навчати засадам праворозуміння і правозастосування у відповідних практичних ситуаціях. Для студентів таких навчальних закладів слід щороку організовувати практику на базі відповідного місцевого суду. Така система підготовки майбутніх суддів зможе повніше забезпечити необхідний рівень їхньої кваліфікації і психологічно підготувати до виконання майбутніх обов'язків²².

Не викликає сумнівів, що важливою умовою підвищення рівня кваліфікації суддів є забезпечення високого рівня їхньої професійної культури та правосвідомості. Професійна правосвідомість судді, на думку Ю.Грошевого, включає в себе систему його особистісних правових поглядів і переконань, а також власних оцінок щодо справедливості (несправедливості) правових норм, ефективності

²⁰ Городовенко В. В. Періодичне навчання суддів та координаційні практики. *Слово Національної школи суддів України*. 2014. № 1 (16). С. 116–121.

²¹ Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів : незалежність, ефективність та обов'язки, від 17.11.2010, № (2010)12. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a38?test=dCCMfOm7xBWMSQkEZiXb3CL4HI4Zss80msh8Ie6 (дата звернення: 26.10.2025).

²² Шпеню Д.Ю. Шляхи підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів в Україні. *Форум права*. 2017. № 1. С. 205–211. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/adfdd591-3c2d-4de5-b6ad-e01d3b3a31c4/content> (дата звернення: 26.10.2025).

правового регулювання, відповідності правових приписів характеру суспільних відносин, які ці приписи регулюють²³.

Як показує практика, фактично професійна правосвідомість судді визначається рівнем його правових знань та морально-етичними якостями. Саме у правовій свідомості відбиваються знання, досвід судді й морально-етична спрямованість його особистості. Вплинути на розвиток правосвідомості можливо лише за умови тривалого та постійного виховання особи. При цьому, виховання дорослої людини – процес більш повільний і менш ефективний. Його слід здійснювати з урахуванням певних особливостей. Слід погодитись із В. Городовенко, що для навчання дорослих більш продуктивними є дискусія, ситуативний аналіз, моделювання, письмова робота, обговорення в малих групах, рольові ігри тощо²⁴.

Саме правова культура судді визначає характер його поведінки відповідно до рівня правосвідомості, тобто це практичне втілення знань з різних галузей права, навичок правозастосування та власного емоційно-вольового ставлення до відповідних правових норм та необхідності їхнього дотримання. Правова культура відбиває те, наскільки суддя може діяти у кожній конкретній ситуації у відповідності з власними переконаннями і поглядами, власним світоглядом. Чи відповідають переконання та світогляд судді усталеним у суспільстві морально-етичним та правовим нормам.

Окрім підвищення суто професійної підготовки суддів (кандидатів на посаду) необхідно також приділяти належну увагу забезпеченню психологічної готовності осіб до виконання суддівських повноважень. На думку О. Черновського, із метою розвитку та подальшого прояву морально-етичних та професійних якостей судді, крім такого періодичного навчання з питань здійснення правосуддя, необхідно розробити і запровадити у практичну діяльність суддів проведення групових психологічних семінарів-тренінгів та індивідуальних психологічних консультацій, а також розробити спеціальні програми та створити умови задля психологічного розвантаження²⁵.

Фактично, науковець пропонує створити психологічну службу при кожному судді, яка б здійснювала психологічний супровід професійної діяльності суддів та їхніх апаратів. Це є досить слушною пропозицією,

²³ Грошевий Ю. М. Професійна правосвідомість судді та правоздатність рішень суду: кримінально-процесуальний аспект. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4 (16). С. 248–255.

²⁴ Городовенко В. В. Періодичне навчання суддів та координаційні практики. *Слово Національної школи суддів України*. 2014. № 1 (16). С. 116–121.

²⁵ Черновський О. К. Психологічна компетентність судді у практичній діяльності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 2 (6). С. 14–18.

оскільки, загальновідомо, що професія судді пов'язана зі значною психоемоційною напругою, обумовлену важливістю прийняття рішень, підвищеною відповідальністю, конфліктністю інтересів окремих сторін тощо.

Ми підтримуємо пропозицію науковців-правників щодо утворення спеціальної психологічної служби на рівні кожного окремого суду, яка б входила до складу апарату та відповідала специфіці функціонування органів правосуддя. На таку службу доцільно покласти такі функції:

- організація та проведення психологічних тренінгів із суддями та працівниками апарату суддів;
- здійснення періодичного психологічного тестування суддів з метою виявлення їхнього емоційно-психологічного стану та надання своєчасної фахової психологічної допомоги у кризових ситуаціях;
- проведення якісного психологічного добору працівників апарату судів;
- психологічне консультування суддів та працівників апарату суду з проблем, що виникають у їх професійній діяльності та повсякденному житті тощо.

Одним із напрямів підтримання належного рівня кваліфікації судді, визначених в міжнародних актах²⁶, але і досі не втілених в національному законодавстві, є постійна самостійна робота судді над удосконаленням власної професійності та розвитку своїх морально-етичних якостей. У чинному Законодавстві України не визначено ні форм, ні змісту, а ні способів оцінки ефективності такої роботи. Проте, беззаперечним є той факт, що самостійна робота судді є чи не найбільш дієвим засобом розвитку його професійності. Це обумовлено тим, що самомотивація та спрямованість судді на власний професійний та особистісний розвиток є найкращим стимулом задля удосконалення свого рівня кваліфікації. Немотивований та безініціативний суддя залишається на тому ж самому рівні розвитку, не залежно від того, які програми, тренінги та інші навчальні заходи він буде проходити. Отже, при доборі кандидатів на посаду суддів важливо не допускати до вступу на посаду осіб, які не є здатні до самомотивації та саморозвитку²⁷.

При час здійсненні самостійної роботи суддя, насамперед, повинен накопичувати, розвивати та удосконалювати власний практичний

²⁶ Бангалорські принципи поведінки суддів: Резолюція Економічної та Соціальної Ради ООН : від 27.07.2006 р., № 2006/23. URL: <http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/> (дата звернення: 26.10.2025).

²⁷ Шпеню Д.Ю. Шляхи підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів в Україні. *Форум права*. 2017. № 1. С. 205–211. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/adfdd591-3c2d-4de5-b6ad-e01d3b3a31c4/content> (дата звернення: 26.10.2025).

професійний досвід задля його подальшого застосування у майбутній діяльності.

Узагальнюючи та систематизуючи такий досвід суддя має враховувати відповідні рекомендації (постанови) Верховного Суду України. Поступово формуючи та удосконалюючи свій власний досвід у сфері праворозуміння та правозастосування, суддя повинен мати можливість обговорювати окремі спірні (неоднозначні) питання зі своїми колегами, науковцями-правниками, а також іншими зацікавленими сторонами. Доцільно періодично проводити відповідні фахові наради та конференції за участю суддів, юристів, науковців не тільки на загальнодержавному, але й локальному рівні, на рівні окремого суду або декількох судів окремого регіону. Організація таких заходів має бути покладена на голову суду за сприянням керівництва територіального управління Державної судової адміністрації.

Ми переконані, що розвиток різноманітних форм підвищення кваліфікації суддів є важливим напрямом забезпеченням високого рівня їхньої професійної діяльності та загальної компетентності. Робота за цим напрямом повинна періодично належним чином оцінюватися, зокрема, через обов'язкову регулярну атестацію суддів.

Подібною точки зору дотримується і Г.В. Барабаш, який пропонує під атестацією суддів розуміти оцінювання ділових, професійних та особистих якостей судді, що провадиться з метою підвищення ефективності виконання ним професійної трудової функції, стимулювання зростання його професійного розвитку і дозволяє встановити його відповідність займаній посаді. Автор переконаний, що запровадження обов'язкової періодичної атестації суддів (а точніше повернення такої атестації відповідно до Закону «Про статус суддів» 1992 року) сприятиме підтриманню належного рівня їхньої кваліфікації²⁸.

Як свідчить проведений аналіз, на сьогоднішній день Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (Ст. 163. П. 6.) взагалі не передбачає будь-яку процедуру щодо атестації діючих суддів. А процедура атестації згадується виключно стосовно «оцінки ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки, визначення відповідності займаним посадам співробітників Служби судової охорони»²⁹.

²⁸ Барабаш Г. В. Особливості правового регулювання оцінювання професійної кваліфікації судді. *Публічне право*. 2012. № 4 (8). С. 174–179.

²⁹ Закон України «Про судоустрій і статус суддів». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print> (дата звернення: 26.10.2025).

Реалізація завдань регулярної атестації діючого суддівського корпусу в Україні потребує розробки відповідних критеріїв оцінки професійності судді, а також визначення таких форм проведення атестації, які б виключили можливість формального підходу. Не можна функцію оцінювання судді (атестації) покладати на голову суду, в якому працює суддя. Атестаційна комісія має формуватися із суддів та інших фахівців в галузі права, з якими суддя, який підлягає атестації, безпосередньо (чи опосередковано) не знайомий.

Із метою об'єктивної оцінки професійного рівня судді, а також надання позитивного (негативного) висновку необхідно розробити атестаційну форму, яка повинна враховувати усі аспекти компетентності судді: рівень його знань, комунікативні та організаторські здібності, морально-етичні якості тощо. За результатами проведення атестації, Вища кваліфікаційна комісія суддів повинна надавати рекомендації щодо їхнього усунення і перевіряти їхнє виконання. Атестація судді не повинна носити формальний характер, оскільки це перетворить її на чергову бюрократичну процедуру.

Запропоновані шляхи підвищення професійної компетентності суддів за кожним із напрямів потребують відповідного законодавчого забезпечення. Тільки з моменту прийняття відповідних змін до чинного Законодавства України, а також запровадження відповідних механізмів реалізації можна вести мову про практичну націленість держави на вирішення проблеми із забезпечення органів правосуддя професійними суддівськими кадрами. Як зазначено у Конституції України та Законі України «Про судоустрій і статус суддів», судді є незалежними і підкорюються лише закону. А відтак, процес забезпечення високого рівня професійної кваліфікації суддів має розпочатися саме із законодавчих змін.

3. Особливості підвищення кваліфікації в системі органів правосуддя України в умовах правового режиму воєнного стану

Положеннями Конституції України визначено єдину систему органів правосуддя, до якої віднесено, зокрема, суд, прокуратуру та адвокатуру³⁰. Відповідно до Основного Закону, в системі правосуддя утворюються органи та установи задля забезпечення добору суддів, прокурорів, їх професійної підготовки, оцінювання, розгляду справ

³⁰ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141), статті 124 – 131². URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

щодо їхньої дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів тощо³¹.

У свою чергу, згідно Конституції України, органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Основним Законом³².

У системі органів правосуддя України діє декілька ключових учасників (державні органи, освітні заклади), які відповідно до чинного законодавства здійснюють спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації суддів, прокурорів та адвокатів. Це, зокрема: Національна школа суддів України, Тренінговий центр прокурорів України та Вища школа адвокатури.

Тренінговий центр прокурорів України відповідно до статті 80 Закону України «Про прокуратуру» є державною установою, що здійснює підвищення кваліфікації прокурорів, державних службовців органів прокуратури та первинну підготовку прокурорів – стажистів окружних прокуратур. На Тренінговий центр прокурорів України не поширюється законодавство про вищу освіту. Тренінговий центр прокурорів України функціонує при Офісі Генерального прокурора і може мати регіональні відділення³³.

Національна школа суддів України відповідно до статті 104 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є державною установою із спеціальним статусом у системі правосуддя, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для системи та здійснює науково-дослідну діяльність. На Національну школу суддів України не поширюється законодавство про вищу освіту. Вона утворюється при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України і здійснює свою діяльність відповідно до цього Закону та статуту, затвердженого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України³⁴.

За приписами ст. 105 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Національна школа суддів України, зокрема здійснює:

- початкову підготовку судді, передбачену статтею 89 цього Закону;

³¹ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141), частина 10 стаття 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

³² Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. Частина 2 статті 8 та 19. (дата звернення: 26.10.2025).

³³ Закон України «Про прокуратуру». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 2-3, ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

³⁴ Закон України «Про судоустрій і статус суддів». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

- підготовку суддів, у тому числі обраних на адміністративні посади в судах;
- періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації;
- проведення курсів навчання, визначених кваліфікаційним або дисциплінарним органом, для підвищення кваліфікації суддів, які тимчасово відсторонені від здійснення правосуддя;
- підготовку працівників апаратів судів та підвищення рівня їхньої кваліфікації;
- підготовку працівників Служби судової охорони та підвищення рівня їхньої кваліфікації;
- проведення наукових досліджень з питань удосконалення судового устрою, статусу суддів і судочинства;
- вивчення міжнародного досвіду організації та діяльності судів;
- науково-методичне забезпечення діяльності судів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя.

Національна школа суддів України також проводить підготовку суддів для підтримання кваліфікації відповідно до досвіду роботи суддів, рівня і спеціалізації суду, в якому вони працюють, а також з урахуванням їхніх індивідуальних потреб. Із цією метою Національна школа суддів України організовує тренінги, що є обов'язковими в межах підготовки, а також тренінги, які суддя має право обрати залежно від своїх потреб³⁵.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не визначено процедуру підвищення кваліфікації та орган або установу, яка здійснює підвищення кваліфікації адвокатів. Статтею 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» серед обов'язків адвоката визначено підвищувати свій професійний рівень. У статті 48 цього Закону визначено лише те, що рада адвокатів регіону сприяє підвищенню їхньої кваліфікації. А у статті 45 згаданого Закону визначено, що Національна асоціація адвокатів України забезпечує високий професійний рівень адвокатів України³⁶.

Відповідно до Статуту Національної асоціації адвокатів України, у пункті 2.2.8 серед завдань, є зокрема, і сприяння вдосконаленню

³⁵ Закон України «Про судоустрій і статус суддів». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст. 545. Стаття 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

³⁶ Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 27, ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

системи підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів³⁷. Тобто, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат не обмежується в праві вибору місця здійснення підвищення свого професійного рівня.

Проте, у цьому зв'язку слід згадати Вищу школу адвокатури Національної асоціації адвокатів України, статус якої не визначено Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відповідно до Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 3 липня 2021 року № 63, Національна асоціація адвокатів України забезпечує високий професійний рівень адвокатів України. Організація та реалізація процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні здійснюється Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України за сприяння рад адвокатів регіонів та сторонніми операторами підвищення кваліфікації адвокатів, що акредитовані згідно з цим Порядком.

За таких обставин проглядається існування ймовірної монополії з боку Національної асоціації адвокатів України (всеукраїнською недержавною некомерційною неприбутковою професійною організацією) в процесі підвищення кваліфікації адвокатів Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України. У разі відсутності сторонніх операторів Вища школа адвокатури Національної асоціації адвокатів України фактично стає монополістом з підвищення кваліфікації адвокатів, чим може обмежити можливість адвоката у відповідності до статі 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підвищувати свій професійний рівень в іншій установі або навчальному закладі, у тому числі іноземному.

Отже, в Україні має місце наявність трьох різних центрів підвищення кваліфікації кожного окремого «процесуального» суб'єкта органів системи правосуддя.

У контексті розглянутої проблематики, слід звернути увагу на існування Європейської мережі судових тренінгів (*European Judicial Training Network – EJTN*), яка є основною платформою для підготовки та обміну знаннями європейської судової системи. EJTN представляє інтереси понад 120.000 європейських суддів, прокурорів по всій Європі та втілює досвід країн Європи де підготовка та підвищення кваліфікації прокурорів та суддів в одній установі (наприклад, такі країни

³⁷ Статут недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України». Затверджено 17 листопада 2012 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf (дата звернення: 26.10.2025).

європейської спільноти, як Польща, Словаччина, Чехія, Бельгія, Франція, Болгарія, Румунія, Португалія, Іспанія тощо).

Доречним є і врахування питання фінансування функціонування державних навчальних закладів, які здійснюють спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації суддів, прокурорів в умовах скрутного матеріального становища держави у зв'язку із скеруванням значних ресурсів на оборону країни.

Беручи до уваги наведене, вбачається за доцільне створення єдиної державної установи, яка буде здійснювати спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації суддів, прокурорів та адвокатів.

Окремої уваги у зв'язку із цим слід надати постановам Кабінету Міністрів України «Деякі питання матеріального забезпечення працівників Національної школи суддів України» від 9 жовтня 2020 року № 935 та «Деякі питання матеріального забезпечення працівників Тренінгового центру прокурорів України» від 23 грудня 2020 р. № 1307, які доцільно привести у відповідність до єдиної системи оплати праці тієї державної установи, що буде здійснювати спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації представників системи органів правосуддя України^{38,39}.

Окрему увагу звертає на себе статус Національної школи суддів України, як державної установи зі спеціальним статусом у системі правосуддя, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для системи правосуддя. Слід констатувати, що у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» зроблено передумови щодо створення єдиної державної установи, яка буде здійснювати спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації суддів, прокурорів та адвокатів⁴⁰.

Така державна установа повинна бути автономною з власним бюджетом, яка буде здатна у взаємодії із судьями, прокурорами та адвокатами виробляти навчальні програми та забезпечувати їх реалізацію під час спеціальної підготовки та підвищенні кваліфікації.

По-перше, це дасть можливість тим, хто відповідальний за навчання суддів, прокурорів та адвокатів, не бути причетним до призначення або службового просування суддів, прокурорів та адвокатів.

³⁸ Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання матеріального забезпечення працівників Національної школи суддів України» від 9 жовтня 2020 року № 935. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/935-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

³⁹ Постанова КМУ «Деякі питання матеріального забезпечення працівників Тренінгового центру прокурорів України» від 23 грудня 2020 р. № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

⁴⁰ Закон України «Про судоустрій і статус суддів». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

По-друге, належно розмежувати ролі між органом, який безпосередньо несе відповідальність за підготовку та підвищення кваліфікації суддів, прокурорів, адвокатів, та органів, які здійснюють дисциплінарну практику щодо них.

Резюмуючи викладене, слід наголосити, що впровадження функціонування єдиної державної установи, яка буде здійснювати спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації суддів, прокурорів та адвокатів відповідатиме сталій європейській практиці, уніфікованій організації із здійснення спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації представників системи правосуддя, визначених Конституцією України⁴¹.

Вкрай актуальним це питання постає через призму організації навчання і підвищення кваліфікації працівників системи органів Військової юстиції України, в умовах впровадження правового режиму воєнного стану та особливого періоду. Адже, одним з ключових аспектів цього виступає дієва та невідкладна організація і реалізація спеціальної методики підготовки/підвищення кваліфікації кадрів у цій сфері.

ВИСНОВКИ

Система органів правосуддя в Україні має ефективно функціонувати за будь-яких умов. Згідно Основного Закону України, конституційне право кожного громадянина на судовий захист є непорушним і повинно бути забезпечено державою, навіть в умовах воєнного чи іншого надзвичайного стану. У цьому контексті, особливої наукової актуальності та практичної значущості набувають питання – як навчити суди ефективно працювати в умовах війни, як забезпечити професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації суддів, а також працівників апарату суду в умовах правового режиму воєнного стану.

Функціонування в системі правосуддя України декількох ключових учасників (державних органів та освітніх закладів), які відповідно до чинного законодавства здійснюють спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації представників системи правосуддя, а саме: Національна школа суддів України, Тренінговий центр прокурорів України та Вища школа адвокатури.

Статус та напрями роботи Національної школи суддів України та Тренінгового центру прокурорів України визначено в спеціальних законах України «Про судоустрій і статус суддів», «Про прокуратуру». Статус Вищої школи адвокатури на законодавчому рівні не визначено,

⁴¹ Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, частина 10 статті 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2025).

що ставить в не рівні умови суд, прокуратуру та адвокатуру, об'єднаних Конституцією України в єдину інституційну систему правосуддя.

Статтею 104 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що Національна школа суддів України є державною установою із спеціальним статусом у системі правосуддя, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для системи правосуддя та здійснює науково-дослідну діяльність, що дає підґрунтя стверджувати про наявність підстав для існування єдиного навчального закладу з підготовки та підвищення кваліфікації представників системи правосуддя України.

За умови єдиного статусу органів системи правосуддя заробітна плата працівників Національної школи суддів України та Тренінгового центру прокурорів України унормована різними постановами Уряду України із різними підходами щодо алгоритму оплати праці осіб, що там працюють.

Із огляду на викладене, вбачається за доцільне рекомендувати:

По-перше. Розглянути питання щодо створення єдиної державної установи, яка буде здійснювати спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації суддів та прокурорів. Це буде відповідати приписам Конституції України, відповідно до яких суд, прокуратура та адвокатура визначені як єдина система органів правосуддя.

По-друге. Ініціювати перед Верховною Радою України вирішення питань законодавчого закріплення:

- права вільного вибору адвокатом установи (навчального закладу), у тому числі іноземному, із підвищення свого професійного рівня;

- статусу Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України, а також можливості підвищення адвокатами свого професійного рівня у єдиній державній установі з добору судів, прокурорів, їх професійної підготовки системи правосуддя України.

Третє. Клопотати перед Кабінетом Міністрів України щодо перегляду власних постанов, а саме: «Деякі питання матеріального забезпечення працівників Національної школи суддів України» від 9 жовтня 2020 року № 935 та «Деякі питання матеріального забезпечення працівників Тренінгового центру прокурорів України» від 23 грудня 2020 р. № 1307 – із метою приведення їх до єдиного алгоритму оплати праці працівників системи органів правосуддя.

АНОТАЦІЯ

Питання професійної підготовки, перепідготовки та атестування кадрів у системі органів правосуддя України в умовах воєнного стану має не лише наукове, а насамперед, практичне значення. Суди в Україні, незважаючи на загрози та небезпеку війни, зобов'язані функціонувати. Їхня діяльність має бути максимально цілеспрямованою, раціональною, безперервною і такою, що відповідає нагальним викликам сьогодення. Конституцією України не передбачено передачу повноважень органів правосуддя іншим особам чи державним органам. У розділі представлено авторські розвідки, присвячені вивченню особливостей функціонування системи правосуддя в Україні в умовах воєнного стану. Проаналізовано стан дослідженості вітчизняними науковцями-правниками проблем підготовки, перепідготовки та атестування кадрів в системі органів правосуддя. Особливий наголос при цьому зроблено на висвітленні таких питань, як: вивчення особливостей служби суддів та функціонування апарату суду; окреслення кваліфікаційно-правових вимог щодо кандидата на посаду судді; удосконалення методики оцінки суддівських якостей. Обґрунтовано шляхи підвищення рівня професійної підготовки суддівського корпусу. Наголошено щодо необхідності запровадження спеціального психологічного забезпечення (супроводу) професійної діяльності суддів та апарату. Запропоновано механізм об'єктивної оцінки професійного рівня та кваліфікації судді. На підставі аналізу чинного Законодавства України, а також європейського досвіду організації та здійснення спеціальної підготовки і підвищення кваліфікації органів правосуддя (суди, прокуратура, адвокатура) запропоновано шляхи її оптимізації та уніфікації з європейськими підходами щодо організації такої діяльності.

Література

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.10.2025).
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 27, ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 26.10.2025).
3. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 48, ст. 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2630-19#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

4. Закон України «Про прокуратуру». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 2-3, ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print> (дата звернення: 26.10.2025).

6. Постанова КМУ «Деякі питання матеріального забезпечення працівників Національної школи суддів України» від 9.10.20 № 935. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/935-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

7. Постанова КМУ «Деякі питання матеріального забезпечення працівників Тренінгового центру прокурорів України» від 23.12.20 № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

8. Указ Президента України від 24.02.22 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 26.10.2025).

9. XI (черговий) з'їзд суддів України. Рішення від 22.02.2013 «Про затвердження Кодексу суддівської етики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

10. Актуальні проблеми проф. підготовки суддів, прокурорів та працівників правоохоронних органів : зб. мат-ів між-ної наук.-практ. конф. (Київ, 23.04.09). К. : Генеральна прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України, 2009. 80 с.

11. Бангалорські принципи поведінки суддів: Резолюція Економічної та Соціальної Ради ООН : від 27.07.2006 р., № 2006/23. URL: <http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/> (дата звернення: 26.10.2025).

12. Барабаш Г. В. Особливості правового регулювання оцінювання професійної кваліфікації судді. *Публічне право*. 2012. № 4 (8). С. 174–179.

13. Воєнний стан. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. кол. : Ю. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998–2004. ISBN 966-7492-00-1.

14. Городовенко В. В. Періодичне навчання суддів та координаційні практики. Слово Національної школи суддів України. 2014. № 1 (16). С. 116–121.

15. Грошевський Ю. М. Професійна правосвідомість судді та правоздатність рішень суду: кримінально-процесуальний аспект. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4 (16). С. 248–255.

16. Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до ЄС за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС». Розпо-

рядження КМУ від 14.05.2025 № 475-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.10.2025).

17. Ірхін Ю. Б. Психологічні засади професійного відбору суддів України. *Слово Національної школи суддів України*. 2014. № 1 (6). С. 29–37.

18. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів : незалежність, ефективність та обов'язки, від 17.11.2010, № (2010)12. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a38?test=dCCMfOm7xB_WMSQkEZiXb3CL4HI4Zss80msh8Ie6 (дата звернення: 26.10.2025).

19. Статут недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України». Затверджено 17.11.12. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf (дата звернення: 26.10.2025).

20. Черновський О. К. Психологічна компетентність судді у практичній діяльності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 2 (6). С. 14–18.

21. Шпенюв Д.Ю. Шляхи підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів в Україні. *Форум права*. 2017. № 1. С. 205–211. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/adfdd591-3c2d-4de5-b6ad-e01d3b3a31c4/content> (дата звернення: 26.10.2025).

22. Shamara O. Special training of personnel and advanced training of the system of justice bodies of Ukraine, through the prism of the construction and functioning of the military justice system of Ukraine. *Law & Society. Scientific journal*. Vol. 9 (2024). С. 236–241.

23. Shamara O., Komashko V. The unified state institution for advanced training of the justice system of Ukraine. Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences : Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference, Cambridge, March 29, 2024. Cambridge : P.C. Publishing House, 2024. С. 121–127.

Information about the authors:

Somin Sergii Valeriyovich,

Doctor of Political Science, Full Professor,

Chief Researcher at the Department of Legal and Anti-Corruption Policy

of the Center for Security Studies,

The National Institute for Strategic Studies,

7-A, Pyrohova str., Kyiv, 01054, Ukraine

Komashko Volodymyr Volodymyrovych

Doctor of Philosophy in Law, Honored Lawyer of Ukraine,
Head of Legal and Anti-Corruption Policy Department of the Center for
Security Studies,
The National Institute for Strategic Studies
7-A, Pyrohova str., Kyiv, 01054, Ukraine

Shamara Oleksandr Volodymyrovych

Doctor of Philosophy in Law, Senior researcher, Assistant professor,
Chief consultant at the Department of Legal and Anti-Corruption Policy
of the Center for Security Studies,
The National Institute for Strategic Studies,
7-A, Pyrohova str., Kyiv, 01054, Ukraine